

Міністерство освіти і науки України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2018

Редакційна колегія:

- Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;
Павелків Р.В., доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;
Пелех Ю.В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з **науково-педагогічної та навчально-методичної роботи**;
Вербець В.В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціології Рівненського державного гуманітарного університету;
Mirosław Dymon Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski wydział muzyki;
Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;
Малафійк І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;
Дем'янчук О.Н., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;
Потапчук Т.М., доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Шевчук С.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва;
Цюлюпа С.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Крижановська Т.І., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Сверлюк Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Буцяк В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Прокопович Т.Ю., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Радковська Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Филипчук М.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 22.02.2018 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2018. – Вип. 4. – 396 с.

ISBN 978-966-416-550-8

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Бурчак І.С.</i> Діагностика сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх керівників дитячим ансамблем спортивно-бального танцю.....	6
<i>Іванова Л.І., Іванова Т.В.</i> Особливості початкового етапу фортепіанної підготовки учнів музичних шкіл.....	13
<i>Сверлюк Л.І., Куніцька І.В.</i> Теоретичні основи формування гуманних взаємин у дитячому хоровому колективі.....	19
<i>Лужна Л.М., Радковська Л.М.</i> Робота над поліфонічними творами з учнями-піаністами ДМШ (на прикладі "Нотного зошити А. М. Бах").....	26
<i>Матвійчук А.В.</i> Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.....	32
<i>Наулік Н.В.</i> Розвиток навчального інтересу учнів-початківців в класі фортепіано.....	38
<i>Никон О.К., Остапчук М.М.</i> Формування мотивації вдосконалення виконавських навичок у самостійній роботі студентів.....	45
<i>Павлішин Н.В.</i> Музичний розвиток підлітків в умовах інтеграції мистецтв.....	53
<i>Пальоха О.А.</i> Роль задатків і здібностей у професійній музичній діяльності.....	60
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Проблеми концертного хвилювання співаків творчого колективу.....	68
<i>Прокопович Т.Ю.</i> Педагогіка музична і музейна: сучасні тенденції взаємодії.....	74
<i>Сверлюк Я.В.</i> Методологічні підходи професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	80
<i>Симончук Т.Д.</i> Роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури підлітків.....	89
<i>Радковська Л.М., Цибульська С.Ю.</i> Використання новітніх технологій на уроках музичного мистецтва в ЗОШ.....	95
<i>Тетєнєва Н.О.</i> Форми та методи розвитку музичних здібностей на уроках сольфеджіо в ДМШ.....	101
<i>Турчин Г.П.</i> Художні завдання диригента оркестру в роботі над музично-виразовими засобами.....	107
<i>Ужинський М.Ю., Капітанець Л.М.</i> Студія електронної музики як творча майстерня музиканта-інструменталіста.....	117
<i>Фарина Н.П.</i> Концертно-виконавська діяльність студентів-вокалістів: педагогічний аспект.....	124
<i>Федачко І.Б.</i> Еволюція педагогічних поглядів на процес роботи над музичним твором.....	131
<i>Хуан Ханьцзе.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства.....	138
<i>Цюлюпа С.Д., Цюлюпа Н.Л.</i> Педагогічні принципи викладання фахових дисциплін зі спеціальності "Музичне мистецтво".....	144

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Miroslaw Dymon. Kształtowanie zainteresowań i umiejętności muzycznych dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym</i>	151
<i>Блищук Н.В. Творча майстерність піаніста-концертмейстера дитячого хору</i>	164
<i>Буцяк В.І., Турко Н.С. Культурологічні засади появи та функціонування музичних інструментів</i>	170
<i>Власюк О.П. Спадщина українського мистецтва в історичній ретроспективі</i>	178
<i>Трачук Л.Д., Гаврилюк С.В. Тульчинське училище культури в мистецькому житті Поділля</i>	189
<i>Галаган В. Технологічні основи колективного виконавства</i>	195
<i>Дзвінка Р.І. Творчий доробок Михайла Тимофіїва в контексті еволюції сопілкового виконавства</i>	204
<i>Димченко С.С. Проблеми становлення та розвитку диригентського мистецтва: здобутки і перспективи</i>	210
<i>Krous O.P., Pryt K.O. Folklor of Volyn Polissya as an important factor of formation of national self-identity of future music teachers</i>	220
<i>Крусь О.П. Регіональний музичний фольклор – інтегральна частка духовної скарбниці нації</i>	226
<i>Островська Г.Б. Творчий портрет Лідії Сергіївни Костянець</i>	232
<i>Петричук О.В. Історико-культурні передумови формування специфікацій стилю в музиці</i>	241
<i>Симончук І.А. Даюк Ж.Ю. Артистично-театральні аспекти виконавського мистецтва у творчості провідних українських баяністів</i>	248
<i>Сташук О.А. Творчо-педагогічний феномен Олександра Панасовича Довгалока</i>	254
<i>Столярчук Б.Й. Збирач народних пісень Рівненщини Петро Степанюк</i>	262
<i>Ускова А. Обряд випікання весільного короваю у селі Колом'є Славутського району Хмельницької області</i>	266
<i>Филичук М.С. Бас-гітара в культурно-мистецькому просторі: генеза, розвиток, сучасний стан</i>	275
<i>Франчук Д. Історія та народнопісенна творчість села Самчики (Старокостянтинівського району Хмельницької області)</i>	283
<i>Цапун Р.В. Українська традиція святкування масниці та відтворення обрядодій в студентському середовищі</i>	293
<i>Черніско В.А. Творчий доробок Євгенії Родзь через призму історії та спадкоємності</i>	299
<i>Шереток Р.М. Мистецьке наповнення інтер'єру культових споруд ордену кармелітів на Волині (за матеріалами праць Т. Стецького і Я. Гіжицького)</i>	306
<i>Шихова Г.І. Зародження та розвиток української музичної освіти у XVI-XIX ст.</i>	314
<i>Радковська Л.М., Яцук І.І. Сучасна бандура: новий статус академічного і професійного інструменту</i>	320

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Кардаш (Гергелюк) В.В.</i> Розвиток емоційної сфери дітей з особливими потребами засобами музичного мистецтва	325
<i>Грабик Н.В.</i> Методи творчого самовираження учнів у вокально-хоровій роботі загальноосвітніх навчальних закладів	329
<i>Гумінська О.О.</i> Науково-методичні засади самовираження учнів у музичній діяльності	334
<i>Гурин А.В.</i> Інструментальне музикування на уроках музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі	338
<i>Карманюк Ю.В., Григорчук І.С.</i> Музичний фольклор в системі засобів музичного виховання молодших школярів	345
<i>Клець Т.</i> Розвиток техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей	350
<i>Крет М.В.</i> Музика та її морально-виховні функції у процесі становлення особистості	357
<i>Лукащук О.І.</i> Роль мистецтва у професійному становленні майбутнього вчителя музики	362
<i>Крижановська Т.І., Оксенчук Д.Ю.</i> Розвиток виконавської культури учня-баяніста за методикою Петра Серотюка	370
<i>Пастушенко Л.А.</i> Принципи і підходи виховання естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва	379
<i>Пастушенко А.С., Гарбуз Т.В.</i> Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді на кращих зразках народної пісенної творчості	386
Про авторів	393

МУЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ МИСТЕЦТВ

Анотація. У статті розглядаються окремі методичні аспекти музичного розвитку підлітків в умовах інтеграції мистецтв.

Ключові слова: музичний розвиток особистості, підліток, інтеграція мистецтв.

Анотация. В статье рассматриваются отдельные методические аспекты музыкального развития подростков в условиях интеграции искусств.

Ключевые слова: музыкальное развитие личности, подросток, интеграция искусств.

Annotation. The article deals with the separate methodical aspects of musical development of adolescents in the conditions of arts integration.

Key words: musical development of personality, adolescent, arts integration.

Постановка проблеми. Реформування сучасної вітчизняної освіти зумовлене стрімкими змінами в людському соціумі, зокрема мова йде про світову економіко-культурну, політичну інтеграцію, про динаміку інформаційного простору. Тому змінюються пріоритети освіти в цілому та шкільного навчально-виховного процесу зокрема. "Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей, необхідних для успішної самореалізації...", – зазначається в "Законі про освіту" (від 05.09.2017р) [1]. Отже, дедалі більшого значення набуває розвивальний вектор навчання, що особливо стосується дисциплін художньо-естетичного циклу, зокрема музичного мистецтва. Його головним завданням є формування в учнів ціннісно-світоглядних орієнтацій у сфері мистецтва, розвиток комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності, формування потреби в творчому самовираженні та естетичному самовдосконаленні [5, с.3]. Водночас досить часто спостерігається збереження традиційних підходів до даної дисципліни, що виражається у домінуванні навчальної мети, дотриманні загально дидактичних принципів викладання, ігнорування специфіки мистецької педагогіки, зокрема розвивальних можливостей полі мистецького впливу.

Метою статті є виявлення ефективних методичних підходів до процесу музичного розвитку підлітків шляхом інтегрування мистецтв.

Аналіз досліджень. В сучасній концепції освіти розвивальне навчання покликане посісти головне місце. Його основи заклали класики психолого-педагогічної науки ХХ ст. В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, Л.В. Занков.

Різноманітні аспекти музичного розвитку особистості досліджували психологи – Л.Л. Бочкарьов, В.І. Петрушин, Б.М. Теплов; педагоги – О.Я.Ростовський, О.П. Рудницька, В.Ф. Черкасов та ін. Методичні питання інтеграції мистецтв в музично-виховний процес отримали обґрунтування в працях Д.Б.Кабалевського, В.В. Медушевського, Г.М. Падалки, Б.Л.Яворського, сучасних науковців – О.Д. Бузової, Т.І. Крижановської, Л.М. Масол, Н.А.Терентьєвої, а також у авторських програмах для загальноосвітніх шкіл "Музика", "Музичне мистецтво", "Мистецтво" О.О. Гумінської, О.В. Лобової, Л.М. Масол, Б.М. Фільц та ін. Водночас сучасна шкільна практика викладання художньо-естетичних дисциплін подібно маятнику коливається в межах їх ізолювання чи об'єднання, часто ігноруючи значення міжмистецької інтеграції в умовах окремих предметів.

Виклад матеріалу. Розвиток – категорія, що позначає процес зміни від простого до складного, від нижчого до вищого в результаті накопичення кількісних змін, що ведуть до якісних перетворень [7, с.624]. Якщо ж брати сферу музичної освіти та виховання, то це – зміни, які відбуваються в музичних здібностях та вміннях людини. В українському музично-педагогічному словнику вказано, що музичний розвиток – це розвиток учня, який навчається музиці [8, с.493]. За словами О.Я. Ростовського, музичний розвиток – це процес і результат розвитку музично-творчих здібностей учня, накопичення ним досвіду музичної діяльності, що виводить її на якісно новий рівень [7, с.610]. Близьке визначення даного поняття пропонує В.Ф.Черкасов: музичний розвиток – це процес і результат розвитку музично-творчих здібностей школярів під час активної участі в конкретних видах музикування. Це розвиток мислення, пам'яті, уяви під час сприймання та відтворення, а також інтерпретації інтонаційно-образного змісту музичного твору [10, с.509]. Зміст поняття у наведених авторських інтерпретаціях доводить, що творча складова є невід'ємним його компонентом. Отже, музичний розвиток – формування музичної культури особистості, що передбачає збагачення музично-естетичної свідомості, емоційно-почуттєвих реакцій, музично-творчих здібностей та навичок різноманітної музичної діяльності. Музичний розвиток відбувається в процесі активної музичної діяльності особистості. Запропоноване нами бачення даної ключової дефініції дозволяє виділити наступні сфери музичного розвитку особистості:

- *Інтелектуальна сфера* – включає в себе знання учнів про музику, оперування ними в процесі мисленнєвої діяльності. Розвиваючи художньо-естетичне сприймання особистості, музика впливає на інтелект особистості. Розвиток інтелектуальної сфери передбачає вдосконалення мисленнєвих операцій, засвоєння та систематизацію музичних знань, вдосконалення навичок їх використання в нових ситуаціях. Це залежить від багатьох чинників, зокрема: змісту музичної освіти; професійної компетентності та підготовки вчителя; рівня знань, умінь і навичок учнів класу; особливостей

розвитку їхніх музично-творчих здібностей; спрямованості на спілкування з музичним мистецтвом; проявів креативності та активності в процесі різноманітної музичної діяльності [10, с.234, 235].

• *Емоційно-ціннісна сфера* розвивається в результаті впливу музики на особистість, зокрема на їх почуття, ставлення, бажання, інтерес до музичного мистецтва. "Специфіка впливу музики на школярів полягає в тому, – зазначає О.Я. Ростовський, – що вона викликає у них відповідні естетичні переживання, динамічні, насичені образи й асоціації..., організовує відповідну настроєність їхнього духовного світу [6, с.33]. Розвиток даної сфери в умовах музичного виховання передбачає збагачення під впливом музичної образності емоційно-чуттєвої сфери, здатності до рефлексії та емпатії, формування вищих, зокрема інтелектуальних, моральних, естетичних почуттів.

• *Діяльнісна сфера* охоплює дії, вміння, навички, в тому числі і творчі, які створюють умови для прояву музичних здібностей. Основні складові цієї сфери музичного розвитку формуються в процесі різноманітної музичної діяльності, зокрема слухової, виконавської, творчої, оцінково-критичної.

Музичний розвиток особистості в онтогенезі має свої особливості. Зокрема в молодшому шкільному віці діти дуже емоційні, тому легко сприймають музику, охоче відгукуються на творчі завдання. Різноманітнішою стає їх музична діяльність, помітний вияв музичних здібностей [7, с.199]. Молодші школярі з величезним бажанням займаються різними видами мистецтва, тобто їх художньо-естетичній діяльності притаманний інтегрований характер.

В підлітковому віці школярі вже мають опорні знання з музики, сформовані окремі переваги та ціннісні орієнтації, прагнуть оцінювати музичний твір, але переважно на основі критерію "думка друзів", "модно". У дівчаток ставлення до музики майже не змінюється. Вони, як і раніше, люблять співати і слухати музику, але менше, ніж хлопчики, цікавляться музикуванням [7, с.201,203]. В цілому музичному розвитку підлітка показове зростання можливостей у сприйманні, осягненні й виконанні музики.

Сприяючи музичному розвитку підлітків, ми враховували не лише їх музичні особливості, але й психологічну вікову ситуацію, яку для зручності охарактеризуємо відповідно заявленій структурі музичного розвитку особистості. Підлітковий період – це період переходу від дитинства до дорослості, усвідомлення себе як дорослої особи, переорієнтації на цінності світу дорослих. Підлітки підвищено збудливі, їхня поведінка нестійка, імпульсивна, дії часто нестримні, безконтрольні, неадекватні стимулам [2, с.69]. Розумовому розвитку підлітків показове формування здатності до більш складного аналізу та синтезу сприйманих об'єктів, зростає рівень абстрагування та узагальнення, формуються системи прямих і зворотних

логічних операцій, міркувань і умовиводів, які стають більш усвідомленими обґрунтованими і логічно досконалішими [2, с.78].

Підлітку показова підвищена емоційність. П.М. Якобсон підкреслює: "Переживання стають глибшими, з'являються більш стійкі почуття, тривалішим і стійкішим стає відношення до низки життєвих явищ, значно більш ширше коло явищ соціальної дійсності стає небайдужою підлітку і сприяє виникненню у нього різних емоцій, завдяки яким область почуттів стає більш різноманітнішою і диференційованою" [12, с.17]. Суттєвого оновлення в цей період зазнає інтелектуально-емоційна сфера. Зокрема, активізується інтерес, допитливість, цілеспрямованість підлітка. Морально-етичні емоції та почуття демонструють націленість на себе, свої вчинки, вимогливість до інших людей. Зокрема, важливою складовою моральних почуттів стає емпатія. Зростає реагування на прекрасне, збагачуються естетичні почуття.

Для діяльнісного розвитку підлітків характерні зміни, зумовлені зростанням їх самостійності. Відбувається перехід зовнішніх дій у внутрішній, мислений план, формуються розумові дії, виступаючи компонентами вмінь учитись [2, с.78]. В підлітковому віці дитина вже має сформовані уподобання і навіть цінності щодо певного мистецтва. Часто це супроводжується типово підлітковим запереченням значення інших мистецтв. Вважаємо, що інтегрування мистецтв з домінуванням музики дозволить підлітку не лише визначитись з власними художніми пріоритетами, але і подолати особистий мистецький нігілізм. Нижче зупинимось на аспекті мистецької інтеграції в музичне виховання підлітків.

Інтеграція (від. лат. *integratio* – відновлення, поєднання, *integer* – цілий) – це процес об'єднання, зближення окремих диференційованих частин, елементів в одне ціле. Введення принципу інтеграції у навчально-виховний процес – результат високого рівня реалізації міжпредметних зв'язків, які передбачають не просто контакти, комунікацію предметів, а встановлення глибоких зв'язків, оскільки засновуються на спільних для кількох предметів наукових ідеях, концепціях, що і створює уяву про людину, світ, культуру [11, с.366]. Механізм інтеграції є основою побудови системи, тобто систематизації особистісних навчально-виховних результатів.

Об'єктивним чинником ефективності інтегрованого мистецького впливу на особистість є відсутність цілісного всебічного відображення дійсності у процесі ізолюваного сприймання окремих мистецтв, кожному з яких притаманна специфічна образність та дія на свідомість особистості. Доцільність інтегрування мистецтв на уроках музичного мистецтва визначається наявністю системи взаємозв'язків між окремими видами мистецтв. Зокрема, генетичного, що виявляється у спільній утилітарній природі походження різних мистецтв; морфологічного, що демонструє особливості будови мистецьких зразків та їх мовну специфіку; функціонального, що виражається у наявності ряду суспільних функцій (гносеологічної,

комунікативно-перетворюючої, виховної та ін.), які виконує мистецтво як форма суспільної свідомості в цілому та кожен його вид окремо [4, с.4].

Визначаючи чинники ефективності інтегрованого впливу мистецтва на особистість, психологи базуються перш за все на кардинальному принципі цілісності організму, його життєдіяльності, що пояснюється природною взаємодією органів чуттів. Комплекс мистецтв розширює можливості асоціативної діяльності свідомості, що активізує уяву, процес мислення, поглиблене розуміння образу. Художній образ при залученні різних мистецтв у комплексі набуває нової якості як за змістом, так і за формою, за рахунок чого і підсилюється його вплив [3, с.16].

Науковець Хайрулліна Ю.О. доводить, що уроки, побудовані за принципом інтеграції, мають значно більший розвивальний потенціал, ніж традиційні, адже інтеграція дисциплін естетичної галузі дає можливість відтворити дійсність плюрально. Окремий вид мистецтва відбиває фрагмент дійсності, згідно з власними виразними можливостями. Сукупність інтеграція мистецтв може створити цілісну художню модель явища, події, часу, простору, світу тощо [9, с.255]. Зазначена дослідниця пропонує наступні різновиди здійснення міжпредметної інтеграції, зокрема: на базі домінуючої дисципліни; шляхом поєднання двох та більше рівноправних інтегрантів; інтегрування декількох навчальних дисциплін у блок-модуль; зовнішньо предметна інтеграція [9, с.255].

Отже, міжмистецька інтеграція в навчальний процес має об'єктивні та суб'єктивні передумови. До об'єктивних віднесемо відсутність цілісного всебічного відображення дійсності у процесі ізольованого сприймання окремих мистецтв, наявність системи взаємозв'язків між окремими видами мистецтв. До суб'єктивних – особливості реагування особистості на об'єднаний мистецький вплив.

Пошлемось на приклади з нашої практики викладання шкільного курсу "Музичне мистецтво" [5]. В даній програмі є ряд тем, які орієнтовані на інтегрований вплив мистецтв. Наприклад, розкриваючи тему 5 класу "Взаємодія музики з іншими видами мистецтва", ми запропонували проблемне запитання: "Де можуть зустрітись музика та література? Що поєднує ці мистецтва?". В якості прикладу "мистецьких зустрічей" учні називають народні обряди, церковну службу, вокально-хорові жанри (пісню, романс, кантату), музично-театральні та музично-віртуальні твори (опера, оперета, мюзикл, балет, кіно, комп'ютерна гра). Також ці зустрічі відбуваються у прозаїчних та поетичних творах, в яких розповідається про музику, її вплив на слухача. Наприклад: українська народна казка "Чарівна скрипка", байка І.А.Крилова "Квартет", вірші М.Т. Рильського "Шопен", Л.В. Костенко "Музики", С.Я. Синюка "Слухаючи Баха" та ін. Встановлюючи зв'язок між музичним та літературним мистецтвами, учні з'ясовують спільність виразних засобів музики і літератури, зокрема, інтонація, метр, ритм, темп тощо. Суперечливі думки викликає запитання: "Чи можемо ми

говорити про зустріч музики та літератури в даному творі?" (звучить у виконанні вчителя, але без назви "Жовтень" П.І. Чайковського з ф-но циклу "Пори року"). На перший погляд ми сприймаємо суто музичний твір, але до нього можна дібрати назву, попередньо прочитати образно співзвучну поезію, тобто до музичних приєднати літературні засоби виразності. Після пропозицій школярів вчитель демонструє, як це зробив композитор. Саме так формується поняття "програмна музика".

Найдоступнішим прикладом зв'язку музики та літератури для підлітків може послужити пісня, оскільки цей музичний жанр супроводжує все життя людини і знайомий учням ще з дитинства. Розкриваючи тему "Література в пісні" задля музичного розвитку підлітків, зокрема його інтелектуальної сфери, пропонуємо ознайомлення учнів із окремими вокальними творами М.В.Лисенка та Т.Г. Шевченка. Наголошуємо на тому, що у творчості композитора є солоспіви-монологи ("Доля"), які мало схожі на пісню, нагадують звернене до себе чи інших слухачів мовлення. У творчості ж Т.Шевченка є поезії, які він писав як пісні ("Ой, одна я одна"), тому його вважають напрочуд музикальним поетом. А науковці намагаються розгадати таємницю співучості його творів.

Наповненням емоційно-ціннісної сфери музичного розвитку підлітків в умовах даного уроку послужить конкурсний момент – декламування фрагментів вірша Т.Г. Шевченка "Садок вишневий коло хати", слухання однойменного солоспіву М.В. Лисенка та перегляд картини Т.Г. Шевченка "Селянська родина". Занурюючись у викликані мистецтвом власні почуття, учні порівнюють їх з образністю запропонованих зразків.

Розвиток діяльнісної сфери пропонуємо організувати за допомогою виконання творчих завдань: школярі створюють уявну музику до кожного епізоду вірша, пропонують ідеї відео кліпів, порівнюють з інтерпретацією М.Лисенка.

Стосовно взаємодії музики з іншими мистецтвами, то тему поглиблюємо, запропонувавши учням для самостійного дослідження особливості діалогу музики та кіномистецтва у фрагментах серіалу "Гра долі. Микола Лисенко" (2007р.). Активізує пошукову діяльність школярів завдання з добирання музичного тла до уявного проекту "Музична скульптура. Пам'ятник М.В.Лисенку у Києві". "Музична скульптура. Пам'ятник Т.Шевченку на Чернечій горі" та ін.

Також не менш важливою в розкритті теми "Взаємодія музики з іншими видами мистецтва" є інтеграція музичного та образотворчого мистецтва. Учні розуміють, що між ними є багато спільного, хоча існує певна відмінність: музику людина сприймає слухом, а твори образотворчого мистецтва – зором. Для прикладу ми запропонували проблемне запитання: "Чи можна побачити музику? Чи можна почути живопис?". Встановлюючи зв'язок між музичним та образотворчим мистецтвами, учні з'ясовують спільність їх засобів виразності: в музичному мистецтві вживають вираз

"звукова палітра", а в образотворчому – "кольорова гама"; іноді динаміку в музиці характеризують як "яскравий звук", музичний тембр як "золотий", а в живописі можна зустріти вираз "співзвуччя кольорів", "симфонія барв". Для прикладу пропонуємо використати: "Танець Феї Драже" із балету "Лускунчик" П.І.Чайковського, картину Е. Дега "Блакитні танцівниці" та його ж скульптуру "Маленька танцівниця". Після сприймання мистецьких творів учні визначають їх спільні та відмінні риси, висловлюють свої судження щодо єдності мистецтв в даних творах. Наприклад, дані твори відображають мистецтво танцю, зокрема, балету; кожен із творів окремо показує балерину, музику, середовище, в якому все відбувається, але разом вони дають загальний образ і атмосферу тощо. Для самостійного пошуку учням пропонується завдання: до улюблених музичних творів дібрати близькі зразки інших мистецтв, знайти точки дотику між ними. Також робота над проектом "Моя мистецька галерея" – умовна подорож класу в галерею, яка буде супроводжуватися виступами учнів з власними мистецькими творами, об'єднаними спільною темою за власним вибором.

Висновки. Таким чином, музичний розвиток є процесом якісних змін в основних сферах музичної свідомості особистості, зокрема інтелектуальній, емоційно-ціннісній, діяльній. Ефективним щодо музичного розвитку підлітка може бути інтегративний підхід, який передбачає встановлення глибоких зв'язків між музикою та іншими мистецтвами, активізує асоціативну діяльність свідомості, уяви, образного мислення, тобто сприяє поглибленому осягненню мистецького образу. Необхідність даного підходу в процесі музичного розвитку школяра зумовлюється цілісністю людського організму, природною взаємодією органів чуттів та обмеженістю ізольованого впливу мистецтва на особистість. Жодне з мистецтв не здатне повно відобразити оточуючий світ, проте їх справжнє співзвуччя зумовлює активну діяльність особистісної свідомості.

Література

1. Закон України "Про освіту" // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Заброцький М. М. Вікова психологія: Навч. Посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. [Текст] / Михайло Михайлович Заброцький. – К.: МАУП, 2002. – 104 с.
3. Крижанівська Т. І. Комплексне використання мистецтва на уроках музики у загальноосвітній школі: Науково-методична розробка [Текст] / Тетяна Ігорівна Крижанівська. – Рівне: РДП, 1997. – 35 с.
4. Крижанівська Т. І. Методика комплексного розвитку художньої культури молодших школярів на уроках музики: Науково-методичний посібник [Текст] / Тетяна Ігорівна Крижанівська. – Рівне: РДГУ, 2001. – 106 с.
5. Масол Л.М., Коваленко О.Я., Сотська Г.І. та ін. Програма "Мистецтво" // Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів 5 – 9 класи. – К.: Видавничий дім "Освіта". 2013. – 32 с.

6. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі: Навч.-метод. посібник [Текст] / Олександр Якович Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.

7. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник [Текст] / Олександр Якович Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.

8. Український музично-педагогічний словник [Текст] : в 2 т. / Л. Хоркава, Р. Хоркавий. Львів : б. в., 2010. Т. 1 : АМ. 2010. 500 с.

9. Хайрулліна Ю. О. Інтеграція мистецтв у процесі художньо-естетичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл [Текст] / Ю. О. Хайрулліна // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 21. – С. 254 – 256.

10. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: Навч. посібник [Текст] / Володимир Федорович Черкасов. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.

11. Юдін М. М. Інтеграція мистецтв в естетичному вихованні [Електронний ресурс] / М. М. Юдін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – № 38. – С. 364 – 370. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_38_52

12. Якобсон П. М. Чувства, их развитие и воспитание [Текст] / Павел Максимович Якобсон. – М.: Знание, 1976. – 64с.

УДК 378.147

Пальоха О.А.

РОЛЬ ЗАДАТКІВ І ЗДІБНОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У пропонованій статті висвітлено поняття задатків і здібностей та їхня роль в удосконаленні виконавської майстерності музиканта. Зазначено, що музичні здібності можуть розвиватися тільки в музичній діяльності. Значна увага приділена розкриттю сучасних поглядів на розкриття проблеми переходу задатків у здібності, що має суттєвий вплив на подальшу музичну діяльність

Ключові слова: задатки, здібності, професійна музична діяльність, індивід.

Анотация. В предлагаемой статье рассматриваются понятия задатков и способностей и их роль в совершенствовании исполнительского мастерства музыканта. Отмечено, что музыкальные способности могут развиваться только в музыкальной деятельности. Значительное внимание уделено раскрытию современных взглядов на раскрытие проблемы перехода задатков в способности, оказывает существенное влияние на дальнейшее музыкальную деятельность

Ключевые слова: задатки, способности, профессиональная музыкальная деятельность, индивид.

Annotation. The article deals with the concept of attachments and abilities and their role in improving the performance of the musician. It is noted that musical abilities

Наукове видання

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Відповідальні за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович
Шевчук Степан Іванович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 23.03.2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 23,02. Наклад 100 пр. Зам. 18.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».